

Petrus, Pavol

Pražákova životná aktivita v obraze a reflexii

Opera Slavica. 2006, vol. 16, iss. 3, pp. 66-67

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116623>

Access Date: 07. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Pražákova životná aktivita v obraze a reflexii

Pražák, A.: *Politika a revoluce. Paměti*. Academia, Praha 2004, 256 s.

Memoárová literatúra bola v poslednom čase zásluhou editorov Miloša Zelenku a Stanislava Kokošku obohatená o knihu Alberta Pražáka *Politika a revoluce* (Praha 2004). Z úvodnej edičnej poznámky sa dozvedáme, že práca vychádza z rukopisu ochraňovaného Pražákovou dcérou Hanou Pražákovou-Drábkovou a že pri vydaní textu boli použité moderné edičné zásady. Kniha je skutočne po edičnej stránke pripravená príkladne s príslušnými vysvetlivkami a dôkladnými poznámkami. Navyiac ju doprevádzajú štúdie oboch editorov, pričom prvá z nich bola rozšírená o časť pripravenú Ivom Pospíšilom sústreďujúcu sa na štruktúrno-typologickú a genologickú charakteristiku textu s dôrazom na jeho synkretickosť a v sémantickej polohe na faktografickosť kontaminovanú so zážitkovou reflexiou či sebareflexiou („*Věcnost se v Pražákově práci projevuje především sledováním historických událostí, reálných dějů a reálných postav a jejich konání, estetická hodnota obvykle vzniká v popisech smyslově konkrétních epizod všude tam, kde jde o jedinečný zážitek, kde se využívá poetiky ozvlášťňování a emocionálního uchopení skutečnosti*“, s. 177-178). V celom texte sa preplieťa „*vyprávěčovo curriculum vitae s válečnými událostmi, setkáními, dokumentárními záznamy a volnými reflexemi*“, s. 178). Otvára sa tak priestor pre obraz rozprávača ako aktéra, analytika udalostí, ich hodnotiteľa, ako jedinečnej osobnosti „*nepolitického politika*“ s kritickým nadhľadom a odstupom, postihujúceho za krutou chvíľou historického času hlbiny ľudskosti, existenciálne poryvy človeka, národa. Bytostne bol uspôsobený tak, že proti deštrukcii hodnôt ako ich vo svetových, európskych kontextoch a v protektorátnej moci v Čechách reprezentovala fašistická krutá a ničivá svojvôľa, obhajoval najprv pre seba a priateľov a postupne – ako to dotvrdzovala jeho aktivita predsedu Českej národnej rady počas májového pražského povstania – i pre národ pozitívne ľudské hodnoty signované emblémom slobody a rovnosti. Pražák nebol členom ani jednej politickej strany a ako univerzitný profesor, intelektuál s mravným kreditom a širokým európskym rozhľadom i názorovou toleranciou bol určený súčasným odbojovým politickým spektrom do vedúcej funkcie, kde pôsobil ako integrujúci činiteľ. Svoju aktivitu chápal ako mravne záväznú službu národu v čase jeho oslobodzovacích bojov.

Hoci A. Pražák písal svoje *Paměti* už roku 1949 – teda s malým časovým odstupom – čo mu umožnilo v živej pamäti uchovať si mnoho faktografických údajov z májového pražského povstania (nevynhol sa pritom ani istým nepresnostiam – upozornil na ne už editor S. Kokoška), oživiť si mnoho portrétov, či presnejšie minipotrétov z týchto čias vrátane členov Českej národnej rady (A. Müllerová, J. Smrkovský, O. Machotka, J. Kubát a ďalší), načrtať rozvrstvené fyzické prostredie obsadenej Prahy, jeho psychické i mravné ovzdušie, teror, ale aj odvahu a odbojné vzopätie českého národa.

Pražákove *Paměti* boli písané pro domo sua, a tak postrádajú placet oficióznosti, konvenčných štylistických stereotypov, patetického či nadsadeného heroického gesta, sú uchopené vo svojej obecnosti ako najvůtornejší životný osobný zážitok, a preto sú vo svojom podaní a videní výsostne originálne.

Pražák načrtávajúc v autobiografickom vide svoj celoživotný profil, sleduje v ňom síce dominantné línie, ale jeho torzovité skicovanie vytvára často iba náznakov postrádajúci celostnosti a komplexnosti. V uvedenom autobiografickom pásme zmapúva svoj vzťah k politickému spektru v monarchii, v období prvej i druhej (pomníchovskej) republiky,

v čase protektorátu, za spomínaného májového povstania i bezprostredne po ňom, keď sa znovu vracia k práci univerzitného profesora na Univerzite Karlovej. Hoci viac v intuitívnej než racionálnej podobe *Paměti* naznačili, že sa A. Pražák v spoločensko-politickej a ideovej koncepcii „se svou dobou miji“, že v ústraní „osamotnieva“ a postupne sa stráca za obzorom aktívneho života a života vôbec.

A. Pražák nebol politik, bol to v pravom slova zmysle vedec, literárny historik, bohemista, slovakista i komparatista. Tejto jeho bádateľskej aktivite venoval doteraz pozornosť viacerí bádateľov (M. Pišút, M. Tomčík, K. Rosenbaum, A. Grund, J. B. Čapek a ďalší) a medzi nich sa zaradili i M. Zelenka a I. Pospíšil, ktorých doslovy doprevádzajú toto knižné vydanie. Najmä stať M. Zelenku sa sústreďuje na literárnohistorický profil A. Pražáka s osobitným dôrazom na Pražákov prínos pri výskume slovenskej literatúry i na jeho zástoj pri rozvíjaní slovenskej vedy, kultúry a školstva. Jeho mnohostranná a udivujúco bohatá výskumná aktivita v heuristickom výskume i pri rozvíjaní metodologických princípov slovenskej literárnej vedy, poznačená síce viacerými rozpormi – prinášala v množstve monografických i syntetických štúdií nové pozitívne hodnoty a stimuly i pre ďalšie bádateľské programy. Narušovala ich len ideografická optika bádateľa „čechoslovakizmu“ motivovaná potrebou upevnenia prvej Československej republiky po roku 1918. Pražákova štátotvorná idea signovaná myšlienkou, „že *jsme jedna řeč, jedna literatura a jeden národ*“ a popierajúca či nedoceňujúca autochtónnosť, svojbytnosť slovenského národa a slovenčiny ako spisovného i literárneho jazyka vytvorila pri zamýšľanej integrite paradoxne podmienky pre narastanie dezintegračných snáh, a to nielen v autonomistických politických kruhoch. Napriek tomu, že Pražák v rokoch 1919-1933 pôsobil ako univerzitný profesor na Komenského univerzite, svoj stratifikačný model rozloženia politických síl na Slovensku si zjednodušil a konfiguráciu pojmov československosti a slovenskosti vo vlastnej modifikácii začal diferencovane prijímať až na sklonku života.

Ak v pamätiach venoval A. Pražák veľkú pozornosť Slovensku v čase rozpadu republiky, pozdejšie len torzovite spomenul isté osobnosti, či detailné skutočnosti, no takej historicky významnej udalosti ako bolo Slovenské národné povstanie venoval minimálnu pozornosť.

A. Pražák je iste zložitá a vo svojich životných úskaliach protirečivá osobnosť, ktorá si – ako sa to konštatovalo i doteraz – zaslúži serióznu vedeckú monografiu i ďalšie štúdie. Bez poznania materiálu, ktorý sprístupnili editori v knihe *Politika a revoluce* by takýto zámer nebol realizovateľný, a ak, tak s veľkými ruptúrami a poznávacím deficitom. Preto vydanie tejto knižnej publikácie možno kvalifikovať ako záslužný edičný čin.

Pavol Petrus

Židé, střední Evropa a SSSR v zrcadle paměti

Komárek, V.: Kronika zoufalství a naděje. Red. D. Pokorná, il. Vladimír Komárek. Academia, Praha 2004, 524 s.

Proč by se tato rozsáhlá „románová kronika“ známého polistopadového politika, ředitele Prognostického ústavu ČSAV a místopředsedy vlády v roce 1990 měla stát objektem recenzní kritické glosy v slavistickém, převážně filologickém časopise? Ze dvou důvodů. Jednak tu autor tvrdí, že napsal román, tedy umělecké dílo, ale je tomu tak jen zčásti,